

4. Костомаров Н.И. Две русские народности / Н. И. Костомаров ; Предисл. В. А. Дорошенко. – К. – Харьков : Майдан, 1991. – 72 с.
5. Лисяк-Рудницький І. Роля України в новітній історії / І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе. В 2 т. – Том І. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеевої. – Київ: Основи, 1994. – С. 145–171.
6. Лурье С. В. Историческая этнология / С. В. Лурье. – 1-е изд. – М. : Аспект Пресс, 1997. – 448 с. – (Программа "Высшее образование").
7. Панарин А. С. Политология : Учебник / А. С. Панарин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2001. – 448 с.
8. Толочко П. «Я» или «Мы»? // 2000. – 2015. – 9 жовтня. – С. В6.
9. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас. – СПб : Наука, 2001. – 417 с.

Третяк Василь Павлович, к. філос. н.,
Київський національний університет будівництва і архітектури

СВІТОГЛЯДНО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Про тотальну кризу базових сфер суспільного життя, в тому числі культури, сьогодні в Україні не говорить хіба що лінивий, або байдужий. Саме з відродженням національних культурних традицій на початку 1990-тих років наша політична і культурна еліта цілком правильно пов'язувала становлення і утвердження незалежної української держави. Але практика всіх 24 років незалежності виявилася куди більш складною і суперечливою.

Звичайно, що на законодавчому, управлінському, організаційному, інституційному, економічному (за винятком фінансового) рівнях культурі приділялася увага. Але, очевидно, цього виявилось недостатньо. Причин цього надзвичайно багато. В найзагальнішому контексті – це перехід від одної моделі соціально-економічного розвитку до іншої і, як наслідок цього, за висловом Ф.Ніцше, «переоцінка всіх цінностей».

Другою глобальною причиною глибинної кризи культури можна назвати катастрофічне, хижацьке, протиправне соціальне розшарування суспільства (незначний прошарок олігархів і абсолютна бідність решти громадян України), утвердження абсолютним мірилом цінності особистості грошей, незалежно від того яким шляхом вони зароблені.

Третьою суттєвою соціально-політичною причиною постійного поглиблення культурної кризи в Україні стало використання політичними угрупованнями важелів політичної влади не для розбудови держави і відродження культури, а для самозбагачення, застосовуючи для цієї мети не те, щоб просто протиправні засоби, а не цураючись найбільш антигуманних, диких (обман, підкуп, фізичні розправи, відверті грабунки, знищення майна, розв'язання війни).

Четвертою суттєвою причиною неспрацювання культурного потенціалу слід назвати комерціалізацію культури в плані засилля масової сучасної культури (так званих комерційних проектів – телевізійні серіали, мильні опери, шоу-бізнес, де культивуються тваринні почуття і пристрасті – зоологічний індивідуалізм, ненависть, агресія, гонитва за збагаченням, героїзація злочинців, убивць, гвалтівників, проститутток тощо як успішних і зразкових людей.

І нарешті, ще однією суттєвою причиною, на мою думку, є відсутність чітких духовних соціальних ідеалів, наприклад, чітко розробленої «національної ідеї». Вислови типу «успішне демократичне суспільство», «заможне суспільство», «суспільство успішних і щасливих людей» тощо є розмитими і не можуть виконувати консолідуючої ролі по виведенню з кризи і запуску механізму так званого культурно-національного відродження.

Можна назвати ще низку факторів, що обумовлюють гальмування повноцінного «включення» культури в модернізацію українського соціуму. Зараз модно наголошувати на тому, що ми маємо в своїй історії багато видатних вчених, митців – поетів, письменників, художників тощо. Але водночас культура нації не обмежується рамками мистецтва, хоча у багатьох людей й асоціюється з ним. В реальному повсякденному живому бутті людей вона постає передусім як культура праці, побуту, родинного життя, гідної поведінки громадянина, політика, урядника, бізнесмена, виконання людьми простих моральних традиційних правил поведінки і спілкування, любові до місця, де ти народився і живеш, або, як висловився О. С. Пушкін, «любови к родному попелищу, любови к отеческим гробам». Насправді, саме ця жива культура повсякденного буття людини і залишається поза увагою громадських і владних структур. Саме вона, на мій погляд, і повинна стати головним об'єктом успішної регіональної політики. Завдання полягає в тому, щоб в повній мірі використати об'єктивні регіональні культурні відмінності України для їх імплантації у всі сфери життя.

Безумовно, основне навантаження повинно бути на український етнос. Варто твердо усвідомити, що українська етнічна жива культура залежить від культури громадянина, перш за все через державну мову та ще не знищені остаточно ознаки самовизначення народу в національній державі. Разом з ознаками національної державності невмолимо згасатиме життєва сила українського етносу і навпаки – тільки український етнічний чинник сприятиме відновленню європейської національної державності. Від моральної і культурної сили українців фактично залежить успішне європейське майбутнє держави. Складність ситуації полягає в тому, що без культурного відродження регіонів України неможливо реалізувати соціально-економічні реформи і вирівняти, збалансувати нерівномірність їх розвитку, мінімізувати диспропорції в адміністративно-територіальному устрої, розміщенню виробничих потужностей, концентрації у великих містах-мегаполісах великих мас людей, капіталу, благ цивілізації тощо.

Відомо, що велика частина історико-культурного процесу України складається з національно-визвольної боротьби. Ідея боротьби за свободу і

незалежність – це лейтмотив практично всіх визначних пам'яток культури, починаючи з часів Київської Русі, причому як персональних, так і анонімних. Завдання полягає в тому, щоб цей фактор став органічною складовою соціально-економічних, правових, організаційних, управлінських та інших проектів і програм (як державних, так і недержавних) з модернізації та відродження регіонів України. Враховуючи те, що категорія «боротьба» з філософсько-світоглядної точки зору є глибинним чинником розвитку і змін всього суцього, доцільно було б глибше використати як історичний пафос боротьби за свободу і незалежність нашого народу, так і приклади недалекого минулого і сьогодення (війна на Донбасі).

Особлива увага як вчених, так і громадськості за роки незалежності була зосереджена на аналізі 1960–1980-тих років, коли український національний рух залишався чи не єдиною силою опору політиці русифікації, реально доводячи на практиці всю хибність штучно створеної теорії «злиття націй». Саме у другій половині ХХ ст., незважаючи на реальні деструктивні процеси, що відбувалися в радянському соціалістичному соціумі, були створені такі міфологеми як «нова історична спільність – радянський народ», «побудова соціалізму як нового типу цивілізації», «стирання класових відмінностей», «непорушна дружба народів», «перевага соціалізму над капіталізмом» та ін. За допомогою гігантської пропагандистської машини вони імплементалися у свідомість і підсвідомість десятків мільйонів людей, сформувавши певний тип ілюзорного світогляду, що охоронявся репресивним державним апаратом.

І лише надзвичайно мужні люди, невеликий прошарок української інтелігенції, вихідців з різних регіонів України – так званих «шістдесятників» та «дисидентів», змогли відкрито виступити з критикою тогочасного політичного режиму. В контексті того, що нічого значущого в житті як нації, так і людини, не дається без боротьби, необхідно було б у школах, ВНЗ, органах влади глибше вивчати і використовувати на практиці публіцистичні твори, роздуми, щоденникові записи, мемуари окремих, найбільш відомих правозахисників. Таких як О. Бердник, П. Григоренко, В. Мороз, М. Руденко, Є. Сверстюк, О. Тихий, В. Чорновіл, Д. Шумак, Л. Лукіяненко, В. Стус та ін.

Десятиліття радянського тоталітаризму сформували психологію «рабської свідомості», а це, за висловом Гегеля, «знедолена свідомість». Для того, щоб викоринити її і сформувати нову свідомість вільної людини, яка вільно почуватися на землі своїх предків, потрібні титанічні зусилля як центральних органів державної влади, так і, особливо, місцевих, територіальних громад і кожної людини. Третина всього населення України живе в селах, невеликих поселеннях і містечках. Рівень життя, інфраструктура, стан освіти і культури, фізичне, психологічне і моральне здоров'я населення знаходяться у катастрофічному положенні. Фактично підірване потужне джерело зародження, аккумуляції, збереження і передачі етнопонаціональних культурних традицій.

Чи можливо це відродити відповідно з тими проектами і уявленнями наших політиків, урядовців, мрійників-науковців, деяких письменників і частини інтелігенції? Велике питання. Очевидно, що простим вливанням

коштів цю проблему не вирішити. З філософсько-світоглядної точки зору, на мою думку, в результаті таких непередуманих катастрофічних змін на селі підірвано таке потужне джерело сільської культури і наших предків, як благоговійне, поетичне, міфологічне ставлення людей, що живуть і працюють на селі, до землі, хати, які завжди мали в нашій культурі глибоке духовно-символічне значення. Слід лише згадати творчість корифеїв української культури: І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Гоголя, Є. Гребінку, П. Мирного, М. Вовчка, О. Довженка, О. Кобилянську, І. Франка та багатьох інших письменників, поетів, композиторів та виконавців, творчість яких надихала саме тема української природи, села, рідної хати. Абсолютна більшість українських пісень, які стали народними саме на цю тему.

Радянська концепція зближення міста і села безумовно мала під собою об'єктивне підґрунтя, маючи на увазі перш за все досягнення науково-технічного прогресу і застосування його в сільськогосподарському виробництві та побуті. Хибним слід вважати в цій концепції те, що не враховувалася специфіка праці на землі і відповідно менталітет і культура сільського жителя, яка завжди повинна відтворюватися відповідно до умов його буття. Безумовно, глобалізація і техніко-технологічні інновації змінюють й село, але предмет праці – земля і тварини – залишаються, тому культура і образ життя міського і сільського жителя завжди матимуть суттєві відмінності. З приводу сказаного логічно передбачити, що відродження села в його минулому статусі буде неможливим. Це буде інше село, інші конгломерати, образ яких навіть теоретично зараз важко уявити.

Відомо, що зміни до конституції і запущений процес децентралізації викликали як у владних кулуарах, так й в суспільстві потужну критику і небезпідставні побоювання. Вони в основному зосереджені навколо можливих сепаратистських проявів у регіонах і ще більшої корупції, оскільки при владі на місцях (особливо в селах і районних центрах) знаходяться колишні компартійні працівники або їхні діти, родичі. Ці владні клани і групи дуже міцно пов'язані між собою не лише корупційними схемами, а й кровно-родинними зв'язками, що є реальною небезпекою в реалізації регіональної політики держави. Вибори в місцеві ради – перший реальний крок в формуванні нового, демократичного, адміністративно-територіального і культурного простору України. Разом з тим, як показала реальна практика багатьох виборчих процесів, між програмами політичних партій і окремих кандидатів та їх реальними справами велика дистанція. На жаль, в масовій свідомості громадян України ті, хто йдуть до влади, оцінюються як такі, що мають на меті виключно своє збагачення, що є чи не головною причиною недовіри до влади. Владні структури, обрані народом, з необхідністю не тільки вивищуються над народом, а перетворюються на замкнену корпорацію, що обслуговує саму себе, постаючи в свідомості «пересічного громадянина» як демонічна чужа загрозлива для нього сила. В чому ж причина такої парадоксальної суперечності?

Можна передбачити, що, крім політичних, економічних, правових та ін. чинників, якісна незрілість яких не дозволяє вибудувати цивілізовані відносини

між людиною і суспільством, людиною і державою, людиною і людиною, глибинні причини криються в екзистенційній егоїстичній природі певної категорії громадян, що власне завжди й рвуться до влади. Відсутність потужних демократичних, правових, моральних і ціннісних традицій буржуазного суспільства тільки сприяє цьому. Початок цьому дала величезна, зухвала, злочинна, небачена у світі афера з 1990-тих років, яка продовжується й понині, по так званій приватизації підприємств, землі, майна, техніки, фінансів, тобто національного багатства, що створювалось не одним поколінням українців. Історія мільярдних статків олігархів знаходиться за сімома печатками. Це викликало ефект соціального шоку, оскільки були потоптані усі традиційні засади нашої культури і моралі: повага до чесної праці, відкритість, законослухняність, прагнення до справедливості, альтруїзм, довірливість. Як наслідок – тотальна криза всіх соціальних сфер, прихід до влади кримінальних авторитетів, масове безробіття, розпач і відчай мільйонів людей, не життя, а виживання, зубожіння і вимирання села – оберегу української культури, звірині інстинкти замість нормальних людських почуттів і, нарешті, військовий конфлікт з Росією. Це й є свідченням абсолютного провалу регіональної політики, зокрема й у Донбасі. Незважаючи на те, що були створені відповідні міністерства, прийняті стратегії регіонального розвитку, плани реформування регіонального управління, усі плани та наміри так і не були реалізовані». Не вирішена до цього часу й мовна проблема, яка за весь час незалежності була скоріше об'єктом спекуляції різних політичних сил і окремих політиків, головним чином під час проведення виборчої компанії, а не серйозною політичною і державною справою. Причому, як відзначають діячі Всеукраїнського об'єднання «Просвіта», в теперішній час справа з розвитком мови ще гірша, ніж на початку незалежності. Якщо ми втратимо найважливіше – мовну платформу, то будемо дуже швидко зрусифіковані, зденаціоналізовані, тобто мовне питання є фактично питанням національної безпеки.

В зарубіжній політичній, філософській, соціологічній, культурологічній літературі, а також в мистецтві йде постійний процес конструктивної критики буржуазного суспільства, що сприяє своєчасному вирішенню проблем, що виникають, тобто успішному його реформуванню. Зараз у світі триває процес становлення нового постмодерністського світогляду, поки що в основному в головах теоретиків і митців, але все більше проникаючи в різних формах в інші сфери життя (мода, стиль спілкування, побут, різні захоплення, смаки). Звичайно, що в реальному житті як історичні, так і різні культурні світогляди знаходяться в постійній боротьбі і взаємодії. Україні в цьому відношенні набагато важче, ніж іншим розвиненим країнам, в сенсі того, що необхідно вирішити щонайменше триєдине завдання: відродити національно-культурну ідентичність, поєднати, використати наші багаті культурні традиції в розбудові сучасної цивілізованої європейської держави, сформувати сучасний постмодерністський світогляд. В практичній реалізації цього глобального завдання перш за все, на мій погляд, потрібно реально вирішувати таку важливу ділему нашої культури як пом'якшення крайнощів зоологічного

індивідуалізму та стадного колективізму, натовпу. Ця проблема торкається не тільки України, а й всього пострадянського простору.

Конституційне верховенство цінності особистості не реалізується автоматично, а в реально створених для цього соціально-політичних, економічних і правових умовах, використовуючи які людина творить саму себе, формує себе як особистість. Існує думка, що люди будуть виконувати закони, коле вчиняти не по закону буде не вигідно. Аналогічно й культура буде працювати тоді, коли люди відчують, що бути в культурі вигідніше, ніж бути некультурною людиною. Поки цього перелому в суспільстві не відбулося, антикультурні стандарти поведінки практично на всіх рівнях суспільного життя домінують, особливо в їх моральних вимірах.

Можна вважати, що культура тоді буде сприяти успішній реалізації регіональної політики (а Україна – це й є регіони), коли її основні підвалини стануть світоглядним і методологічним принципом як центральних органів влади і управління при прийнятті законів, програм утворення різних управлінських структур, фінансів тощо, і що особливо важливо, регіональних.

Отже, при проведенні регіональної політики необхідно враховувати:

1) міфологічні підвалини культури. Міф є основою культури і знаходиться в архетипах нашої свідомості, володіючи такими рисами як комунікативність, цілісність, символічність, ірраціональність, аксіологічність, наслідуваність. Тобто – це ціннісна картина світу, що проявляється в ритуалах, обрядах, святах, прикметах (пори року, погода, дні, різного роду прикметні календарі тощо), що широко використовується в землеробській культурі з давніх давен. Надзвичайно багатий пантеон слов'янської міфології найбільш рельєфно проявляється в повсякденній праці і побуті сільського українця;

2) аксіологічні підвалини культури (власне культуру можна визначити як ієрархію цінностей). В контексті всіх форм регіональної політики і управління повинні бути закладені алгоритми досягнення соціокультурних цілей: збереження природи, людей, їх фізичного, психічного, морального здоров'я, цінностей матеріальної і духовної культури, а також створення якомога сприятливіших умов для розвитку і реалізації творчих і особистісних можливостей як найбільшої кількості громадян того чи іншого регіону України;

3) творчі підвалини культури. Творчість – це одна із характерних рис людини як родової істоти. Але в реальному житті творчість проявляється не тільки в створенні чогось принципово нового. Для регіональної культурної політики більш важливим є такі форми її прояву як професійна майстерність, створення умов, щоб якомога більше людей могли досягти вищих її ступенів. В народі завжди високо цінували майстрів своєї справи. Також постійна праця над саморозвитком і самовдосконаленням кожної людини, що з необхідністю по досягненню певного ступеня самовдосконалення формує у людини відчуття самоповаги, повноти і радості життя як елемента досягнення цілі культури;

4) антропологічні підвалини культури. Антропоцентризмом називають систему цінностей, в центрі якої знаходиться людина і весь світ навколо неї підпорядковується для задоволення її потреб, він практично тотожний

гуманізму. В реальній практиці це зазвичай далеко не так. Бажано, щоб цей соціокультурний ідеал витримувався як світоглядно-методологічний принцип у всіх формах регіональної політики і управління;

5) духовні підвалини культури. Культура являється результатом не тільки практичного, але, що більш важливо, духовного освоєння світу. Це одна із найскладніших проблем не тільки раціонального знання, а й релігії і всіх форм ірраціоналізму. Не вдаючись до багаточисельних міркувань на цю тему, відмітимо тільки, що проблема торкається практично всіх громадян України, їх реального, живого, повсякденного буття. Це перш за все внутрішній світ людини з її ідеалами, надіями, мріями, здобутками і втратами, вірою, надією, любов'ю, її духовно-емоційний настрій. Безумовно, що сьогодні цей настрій в багатьох громадян характеризується в основному негативними відчуттями: такими, як невпевненість у завтрашньому дні, відчай, страх за себе і своїх близьких, відчуття покинутості і непотрібності, втрата сенсу того що відбувається навколо них, а то й сенсу самого життя. Важливою соціокультурною проблемою є потоптання принципу соціальної справедливості і тотальна недовіра до влади. Розв'язання цих життєво важливих соціокультурних проблем повинно стати лейтмотивом регіональної політики.

Отже, в ареолі культурного простору, як в ортоцентрі, зосереджені, переплетені всі види соціальної діяльності – цілі і категорії політики, економіки, творчості тощо. Справа полягає не тільки в їх логічній експлікації, а й у практичній реалізації у відповідності до ідеалів і цілей гуманізму, враховуючи все багатство соціокультурних особливостей регіонів України.

Список використаних джерел

1. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К., 1998. – 728 с.
2. Луцянець В. С. Філософський постмодерн. Навч. посібник / В. С. Луцянець, О. М. Соболев. – К., 1988. – 349 с.
3. Міфи України. – К., 2003. – 381 с.
4. Ніцше Ф. Воля к власти / Ф. Ніцше. – М., 1994. – 349 с.
5. Пивоев В. М. Філософія культури. Учеб. пособие для вузов / В. М. Пивоев. – М., 2009. – 427 с.

*Козакова Олена Миколаївна, архітектор, магістр,
НДІ історії і теорії архітектури та дизайну, КНУБА*

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ІСТОРИЧНІ ГОТЕЛЬНІ БУДІВЛІ ЯК ЗАСІБ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Глобальний розвиток суспільства, географічні відкриття, міжнародні та міжконтинентальні зв'язки, в тому числі торговельні, укріплення релігійних взаємин шляхом поширення паломницького руху - стали не лише рушійними факторами впливу в процесі прогресивного розвитку суспільства, але й спричинили до появи будівель з готельними функціями. Подібні будівлі мали